

EXAMENSARBETE
Hösten 2009
Lärarytbildningen

**Pedagogers uppfattningar om
delaktighet i barns lek på
förskolan**

Författare

Caroline Persson
Caroline Stenberg

Handledare

Pernilla Granklint Enochson

www.hkr.se

Pedagogers uppfattningar om delaktighet i barns lek på förskolan

Abstract

Syftet med examensarbetet är att undersöka pedagogers olika uppfattningar om delaktighet i barns lek på förskolan. Vi vill även få en djupare inblick i pedagogers uppfattning om lekens betydelse. Vår undersökning baseras på en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer där sex verksamma pedagoger i förskola deltar.

I forskningsbakgrunden beskrivs Friedrich Fröbels syn på barn och lek samt barnstugeutredningen. Vidare behandlas Lev S Vygotskijs och Jean Piagets teoretiska synsätt på lek. Vi belyser även forskares och författares uppfattningar om lekens betydelse för barns utveckling och lärande samt vikten av pedagogers delaktighet.

Resultatet visar att samtliga pedagoger i undersökningen framhåller och är medvetna om lekens betydelse i förskolans vardag. Dock framkommer det att pedagogerna har olika uppfattningar om när, hur och varför en pedagog ska delta tillsammans med barn i deras lek. Det visar sig också i resultatet att pedagogerna anser att de kan tillföra barn och leken olika saker. Bland annat att lek kan fortsätta längre, att pedagoger fungerar som förebild för barn och tillför nya aspekter och infallsvinklar när de deltar i leken.

Ämnesord: Lek, barn, delaktighet, pedagoger

INNEHÅLL

1	INLEDNING	6
1.1	Bakgrund	6
1.2	Syfte.....	6
1.3	Avgränsning.....	6
1.4	Preciserade frågeställningar.....	6
2	FORSKNINGSBAKGRUND.....	7
2.1	Historik.....	7
2.1.1	Perspektiv på barn och lek	7
2.1.2	Friedrich Fröbel (1782-1852).....	7
2.1.3	Barnstugeutredningen (1968-1972).....	8
2.1.4	Förskolans framväxt.....	9
2.2	Teoretiska synsätt om lek	10
2.2.1	Vygotskijs synsätt på lek (1896-1934).....	10
2.2.2	Piagets synsätt på lek (1896-1980).....	11
2.3	Utveckling och lärande genom lek	13
2.3.1	Språk.....	14
2.3.2	Social kompetens och samspel.....	14
2.3.3	Fantasi	15
2.4	Betydelsen av pedagogens delaktighet i leken	15
2.4.1	Pedagogernas roll i barns språkutveckling genom lek.....	17
3	EMPIRISK DEL	19
3.1	Metod.....	19
3.1.1	Urval och beskrivning av undersökningsgrupp.....	19
3.1.2	Genomförande av intervjuer.....	20
3.1.3	Bearbetning av material	21
3.1.4	Etiska överväganden	21
3.1.5	Validitet och reliabilitet.....	21
4	RESULTAT OCH ANALYS	23
4.1	Leken som arbetsredskap.....	23
4.2	Delaktighet.....	24
4.2.1	Delta i barns lek – varför?	24
4.2.2	Barn måste lära sig att leka.....	25
4.2.3	Konflikter	26
4.2.4	Pedagogers styrning	26
4.3	Kommunikativ stimulans.....	27
4.3.1	Frågor till barn under lek.....	27
4.3.2	Olika uttryckssätt i kommunikation	28
5	DISKUSSION.....	29

5.1	Metoddiskussion	29
5.2	Resultatdiskussion	30
5.2.1	Kommunikation och lekens betydelse.....	30
5.2.2	Pedagogers delaktighet i lek.....	32
5.3	Förslag till vidare forskning	34
6	SAMMANFATTNING.....	35
7	LITTERATURLISTA.....	36
7.1	Internetkälla	38
BILAGA I - INTERVJUFRÅGOR.....		I
BILAGA II - INFORMATIONSBREV		II

Förord

Ett särskilt tack till de pedagoger som har medverkat i vår undersökning. Tack vare era kompetenser och erfarenheter kring vårt ämne har ni gjort det här arbetet möjligt för oss.

Vi vill även rikta ett stort tack till Pernilla Granklint Enochson som har stöttat och hjälpt oss genom det här examensarbetet.

Vi vill också tacka våra familjer som stöttat och hjälpt oss genom resans gång.

Vi har upplevt både roliga och jobbiga stunder med det här examensarbetet, vi har kämpat och stöttat varandra och vill därför tacka varandra för ett gott samarbete.

Caroline Persson & Caroline Stenberg

HT - 2009

1 INLEDNING

Uppsatsen inleds med bakgrund, syfte och avgränsning. Därefter kommer vi att bearbeta teoretiska utgångspunkter och problemformulering. Formuleringen pedagog avser vi i uppsatsen betyda förskollärare som arbetar i förskolan.

1.1 Bakgrund

I vår uppsats har vi valt att undersöka pedagogers olika uppfattningar om att vara delaktiga i barns lek på förskolan samt få en djupare inblick i vilken uppfattning pedagoger har om lekens betydelse. Intresset för det här ämnet har växt fram då vi båda läser inriktningar mot yngre barn på lärarprogrammet vid Högskolan Kristianstad. Dessa är: Lek – utveckling – lärande 0-6 år och Lek – utveckling – lärande – Naturvetenskap och teknik 0-6 år. Under utbildningens gång samt under VFU perioder, har många tankar och funderingar väckts angående lek, även hur pedagoger uppfattar leken och deras delaktighet i den. I Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2006), vilken hädanefter benämns Lpfö 98, poängteras leken som en viktig och betydelsefull del av barns utveckling och lärande. I leken stimuleras bland annat barns samarbetsförmåga, fantasi, kommunikation och deras förmåga att lösa olika problem. Vidare nämns det att de vuxna inom förskolan ska finnas till hands och bidra till att stimulera och utveckla barns lärande. Utifrån detta vill vi undersöka verksamma pedagogers olika uppfattningar om att vara delaktiga i barns lek på förskolan samt vilken uppfattning de har om lekens betydelse.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att genom intervjuer undersöka pedagogers olika uppfattningar om att vara delaktiga i barns lek på förskolan samt få en djupare inblick i vilken uppfattning pedagoger har om lekens betydelse.

1.3 Avgränsning

Uppsatsen är avgränsad till att belysa vilka olika uppfattningar sex pedagoger har om delaktighet i barns lek på förskolan samt pedagogers uppfattning om lekens betydelse.

1.4 Preciserade frågeställningar

- Vilka olika uppfattningar har pedagoger om att vara delaktiga i barns lek på förskolan?
- Vilken uppfattning har pedagoger om lekens betydelse?

2 FORSKNINGSBAKGRUND

Under den här rubriken redogörs samhällets syn på barn och lek under antiken, även hur förskolan växt fram genom Friedrich Fröbels tankar samt vilken påverkan barnstugeutredningen haft för förskolans utveckling. Vidare redovisas vad lek anses ha för betydelse i dagens förskola. Därefter följer tidigare forskning om lekens betydelse, där Lev S Vygotskijs och Jean Piagets teoretiska synsätt valts ut. I Forskningsbakgrundens avslut betonas utveckling och lärande genom lek samt betydelsen av pedagogers delaktighet i leken.

2.1 Historik

I det här avsnittet behandlas historik med utgångspunkt från fyra punkter som perspektiv på barn och lek, Friedrich Fröbel, barnstugeutredningen och förskolans framväxt.

2.1.1 Perspektiv på barn och lek

Hägglund (1989) nämner att det inte ägnades mycket tankar åt barn och barnuppfostran i det antika Grekland. Barn ansågs inte vara något speciellt, de var små och hade inte lika mycket ork som vuxna, ändå skulle de sättas i samma arbete som dem. Under 1700- talet utvecklades en ny syn på barn och barndomen, som innebar att barn ansågs vara det naturliga, ursprungliga och oförstörda (Hägglund, 1989). Det blev också en annan syn på lek och vilken betydelse den hade för barn under 1700-talet (Hangaard Rasmussen, 1993).

2.1.2 Friedrich Fröbel (1782-1852)

Friedrich Fröbel var lärare och öppnade år 1840 institutionen barnträdgård, detta efter att hans intresse för barns lärande blivit stort under 1830-talet (Fröbel, 1995). Enligt Hägglund (1989) var meningen med barnträdgård att ta vara på barns behov av aktivitet eftersom Fröbel menar att barn behöver prova, konstruera och arbeta med olika saker för att lära. Fröbel (1995) menar att vuxna inte ska lära ut olika kunskaper till barn eftersom vuxna har mycket att lära av dem. Hartman (2005) nämner att lärarinnans uppgift i barnträdgården var att vägleda barn och få dem att utveckla det de hade inom sig. Vidare var lärarinnans roll att iaktta barn, även uppmuntra och stärka deras eget lärande i aktiviteter. Arbetet innebar även att skapa sig en uppfattning om hur barn hade det hemma samt ge anvisningar till föräldrar hur de skulle hantera föräldraskapet. Fröbel (1995) förespråkade lek och menar att lek är den viktigaste källan till kunskap samt att lek är barndomens sätt att uttrycka sig på. Lek medför frihet, tillfredställelse och glädje. Barn tolkar omvärlden när de leker för att på så sätt kunna skapa

sig en bild av den. Barn ges tillfälle att genom lek utveckla alla sina förmågor vilket bidrar till att de längre fram blir trygga och harmoniska vuxna.

2.1.3 Barnstugeutredningen (1968-1972)

Hartman (2005) nämner att det dröjde hundra år innan staten insåg och förstod att små barn hade behov av pedagogisk verksamhet. En bidragande orsak till att det dröjde så länge var att staten många år tidigare tagit tag i den obligatoriska skolan. Pedagogiken för små barn började ses som en komplett del av det allmänna utbildningssystemet och förskolesektorn blev uppmärksammas i en statlig utredning. Utredningen gjorde ett utkast till en framtida utbyggnad av barnomsorgen. Sjuttiofem års erfarenhet av förskoleverksamhet fanns som underlag för utredningen. Utredningen resulterade i ett förslag om en lag, som innebar att alla kommuner skulle erbjuda sexåringar heltid eller deltidspå plats på förskola. Detta bidrog till stora uppgifter för kommun och stat samt medförde utbyggnad av förskolan. Småbarnsverksamhet har under åren haft många olika namn såsom barntädgård, folkbarntädgård, lekskola och deltidförskola på grund av olika ändamål och uppbyggnad. Under 1970-talet blev barnomsorg ett gemensamt ord för området. Förskola bestämdes senare vara det allmänna namnet på daghem och lekskola (Hartman, 2005).

Tre utvecklingsområden fastställdes av Barnstugeutredningen och dessa skulle förskolan tillgodose. Områdena var kommunikationsförmåga, begreppsbildning och jaguppfattning. Förutom utvecklingsområdena lades även ”värdegrund för förskolan” fram med tre övergripande målformuleringar. Dessa tre mål var:

- att skapa möjligheter för varje barn att utveckla sina känslor och tankar på ett varierat sätt i samarbete med föräldrar,
- ge barn tillfällen att använda eget omdöme och komma fram till egna lösningar på problem, också kunna fungera i samspel tillsammans med andra och vara öppen och kunna visa hänsyn,
- uppmuntra barn att självständigt vilja hitta och använda kunskap, detta för att kunna förändra både sin egen tillvaro och andra levnadsvillkor till det bättre (Hartman, 2005).

Vidare nämner Hartman (2005) att det var tre olika forskningsinriktningar som var grunden för att kunna tillgodose de tre utvecklingsområdena kommunikationsförmåga, begreppsbildning och jaguppfattning. De teoretiska synsätt som var utgångspunkt var

socialpsykologi, dynamisk psykologi och kognitionspsykologi. Den största av dessa tre var kognitionspsykologin och förespråkades av Jean Piaget (1896-1980). Författaren framhåller att Piagets betydande undersökningar gällande kognitionspsykologi ofta förenklades till en stadieteori om hur tänkandet hos barn utvecklas under barndomen. Den metodik som utvecklades, med utgångspunkt i Barnstugeutredningen, kom att vara dialogpedagogik. Utifrån detta blev dialogen ett väsentligt användningsområde i förskolepedagogiken. Dialogen blev en mall för förhållningssättet, som personalen skulle förbättra i arbetet vilket innebar att förskollärarna skulle vara en drivande del av fortlöpande samtal (Hartman, 2005).

2.1.4 Förskolans framväxt

Hartman (2005) nämner att vissa kommuner inte visade intresse för barnomsorgen förrän på 1900- talet. Följden av detta blev att privatpersoner länge var de enda som fanns tillgängliga för barnpassning vilket medförde att de personer som hade hand om barnen var av bättre och sämre slag. Det var under den här tiden som samhället ansåg att barnomsorgen var upp till var och en att sköta. Detta var någonting samhället inte ville beblanda sig med. Statsmakten bidrog tidigt med finansiellt stöd och pedagogiska målsättningar för barn- och ungdomsskolan. Inte förrän längre fram fick småbarnspedagogiken en djupare innebörd av statsmakten. Från början var det kvinnor som tog hand om arbetet med förskoleverksamheten. Den styrdes som en frivillig organisation där välgörenhet var intresset. Verksamheten präglades mycket av kvinnornas starka vilja och engagemang. Pedagogik och omvårdnad har länge setts som skilda ändamål vilket påverkats av förskolans tidiga historia. Istället för att se omvårdnad och pedagogik som betydelsefulla delar, som berör varandra, har de skilts åt (Hartman, 2005).

Lillemyr (2002) framhåller att när reformerna inför läroplanen till förskolan utvecklades och kom i kraft, januari 1996, var detta ett historiskt ögonblick. Eftersom det tidigare inte funnits en nationell plan för den pedagogiska verksamheten inom förskola var det som inträffade mycket betydelsefullt. Hartman (2005) nämner att förskolan var den verksamhet, som sist fick fasta former av vårt utbildningssystem.

2.2 Teoretiska synsätt om lek

Nedan följer två teoretiska synsätt som beskriver lekens betydelse för barn. Lev S Vygotskij och Jean Piaget har valts ut då deras syn på lek har stort inflytande i dagens förskola.

2.2.1 Vygotskijs synsätt på lek (1896-1934)

Lev S Vygotskij kom från Vitryssland i dåvarande Sovjetunionen och han forskade inom psykologi och pedagogik (Vygotskij, 1981). Enligt Lindqvist (1995) utgår Vygotskijs kulturhistoriska teori från det aktiva sambandet som finns mellan individens medvetande och de kulturella formerna. Teorin ser människan som en helhet och sammanför tanke, estetik och känsla.

I Vygotskijs (1981) teori framhålls lek som viktig då det gäller barns sociala processer. Enligt Lindqvist (1997) menar Vygotskij att människan är en kulturell och social varelse vilket innebär att det är i de sociala processerna som inläring sker. Barnet blir då delaktig i den gemensamma kulturen. I Lindqvist (1995) nämns Vygotskijs närmaste utvecklingszon vilket innebär utrymmet mellan den nivå barnet redan har nått och den nivå som barnet är på väg mot. Utvecklingszoner innebär möjligheter för barn att utveckla ny kunskap som de inte kan klara av på egen hand utan med hjälp av en vuxen eller ett annat barn som är mer kompetent. När barnet samarbetar med ett annat barn eller vuxen kan barnet klara av mer än vad det hade kunnat göra själv. Det barnet klarar med hjälp idag kommer det senare att klara av själv. Vygotskij (1981) anser att lek har en betydande roll för barn och är grunden till utveckling och lärande. Lindqvist (1997) framhåller att Vygotskijs teori om lek innebär att leken är en skapande verksamhet och att det är i leken som det skapas betydelser. Ett aktivt möte mellan barnets känslor och tankar och den yttre verkligheten sker när barn leker. I leken framkallar barn en påhittad situation och skapar handlingar. I fantasin får en verklig situation ny mening och genom att barn skapar innehållet kan deras lek återspegla verkligheten. I Vygotskijs (1981) forskning framkommer att barn utgår från sig själva för att kunna gå in i en tillvaro de själva skapat. I leken är barn fria och kan själva styra det de gör. Lindqvist (1995) nämner Vygotskij som betonar att det är i lek som barns utveckling visar sig. Lek anses även vara en verksamhet som är fri från vuxnas påverkan. Vygotskij (1981) menar att lek bidrar till att barn utvecklar en förmåga att förstå sina egna handlingar samt att de även förstår att olika föremål har en mening i lek. Vygotskij menar att vissa behov tillfredsställs hos barn när de leker, vilket innebär att de i lek kan förvandla föremål till vad de vill. Föremålen barn förvandlar

betyder olika saker och detta styrs av deras önskemål och idéer. De flesta regler godtar barn att underordna sig när de leker. De kan hantera och följa besvärligare regler än vad de skulle klara av i verkliga livet, vilket bidrar till att barn agerar starkare, klokare och mognare än vad de egentligen är. Det är barns vilja som bestämmer vilka regler som ska gälla i lek (Vygotskij, 1981).

Vygotskij (1981) anser att språk och handling hör ihop samt att språket är ett viktigt redskap för att förstå sin omgivning. Enligt Lindqvist (1995) menar Vygotskij att språk är det viktigaste innehållet när det gäller lek och att språk fungerar som en drivande kraft mellan idé och handling. Lillemyr (2002) menar att Vygotskij anser att fantasin som många gånger syns i barns lek berörs av deras känslor. I Lindqvist (1997) framgår det att Vygotskij menar att fantasi är den kreativa förmågan och att det är genom fantasin som det går att göra verkligheten mer hanterlig och rikare. I Lillemyr (2002) nämns det att Vygotskij anser att fantasin bidrar till att barn utvecklar kreativitet eftersom fantasin är både en mental och känslobetonad process. Det är under barndomstiden som kreativiteten, enligt Vygotskij, blir synlig och utvecklas i lek (Lillemyr, 2002).

2.2.2 Piagets synsätt på lek (1896-1980)

Jean Piaget var schweizare och engagerade sig till en början för biologi och senare i psykologi och filosofi (Piaget, 2008). Människan beskrivs enligt Piaget i första hand som en biologisk varelse. Piaget anser att människan skapar erfarenheter tillsammans med andra i omgivningen och är aktiv och nyfiken (Maltén, 1995). Piaget intresserade sig för hur tänkandet uppstår och utvecklas hos barn. När Piaget studerade hur tänkandet uppstår och utvecklas utgick han först och främst från sina egna barn. Piaget menar att det viktigaste i lek är tänkandets utveckling. Detta medförde att han studerade lek, trots att han i själva verket inte var intresserad av den (Piaget, 2008).

Begrepp som assimilation och ackommodation är betydelsefulla i Piagets teorier. Barn assimilerar när de med hjälp av sina egna erfarenheter och kunskaper kan omvandla och välja ut aspekter runt omkring sig. Därefter kan de anpassa dessa så de stämmer överens med deras tankesätt, det barn redan vet förstärks. Ackommodation sker när barn får förändra sitt tankemönster då de får nya kunskaper och erfarenheter eftersom omgivningen kräver nya svar. I detta sammanhang är barn mindre anpassningsbara jämfört med assimilation. Piaget menar att ackommodation medför att barn får rätta sig efter omgivningen och ett sätt att göra

det är att efterlikna beteenden runtomkring sig. Den mest betydande del av assimilation uppstår när barn leker. Barn förändrar då sina tankar och upplevelser så de blir förståeliga samt provar även upplevelserna och tidigare kunskaper i olika lekar (Piaget, 2008).

Piagets teori om utveckling grundar sig på en stadieteori som är indelad i fyra huvudstadier. Dessa är sensomotoriska stadiet, preoperationella stadiet, de konkreta operationernas stadium och de abstrakta operationernas stadium. Fram till två års ålder befinner sig barn i det sensomotoriska stadiet. Barn börjar leka när de är runt fyra månader. I detta stadium utvecklas barn intensivt både intelligens- och känslomässigt. Barn känner, smakar och provar sig fram med hjälp av olika föremål. Genom att utforska sin omgivning och olika saker benämner Piaget detta som träningslek som finns utanför barns tänkande (Piaget, 2008).

Efter det sensomotoriska stadiet kommer barn till det preoperationella stadiet som varar mellan två och sju års ålder. I detta stadium är barns tänkande egocentrerat vilket innebär att barn har en bristande förmåga att gå in i olika roller. När barn ges möjlighet att leka rollekar och provar att gå in i olika roller får de ett annat perspektiv på verkligheten än vad de har sedan tidigare. Då barn får konfronteras med andra människors synsätt och situationer, som inte stämmer överens med det egna tankesättet, utvecklas deras förmåga att förstå andras tankar och åsikter. I det här stadiet leker barn symbollekar vilket innebär att de kan leka med föremål och förvandla dessa till vad de vill. Detta medför att barn kan tillfredställa sina egna önskningar i lek. Piaget nämner att ju längre barn kommit i det preoperationella stadiet ju mer leker de regellekar, istället för symbollekar. Lekarna och reglerna är inte komplicerade i sin uppbyggnad utan är av enklare slag (Piaget, 2008).

De konkreta operationernas stadium utvecklas mellan sju och elva års ålder. I detta stadium får regellekar en större innebörd genom att lekarna och reglerna är mer bestämda. Med bestämda och tydliga regler i lekarna får barn förståelse och kunskap om vikten av att rätta sig efter andra och deras viljor. De förstår även att de inte alltid kan ha rätt. Barn har en grundläggande form av logiskt tänkande när de befinner sig i de konkreta operationernas stadium men bara tillsammans med konkret material (Piaget, 2008).

Mellan elva och tolv års ålder börjar barn tänka mer formellt. Barn kan nu lösa mer logiska problem eftersom de har kommit in i de abstrakta operationernas stadium. Barns personlighet formas och växer in i vuxenvärlden i de abstrakta operationernas stadium. I detta stadium

menar Piaget att utvecklingen av tankeförmågan har uppnått slutstadiet. Lek påverkar inte längre utvecklingen i de abstrakta operationernas stadium, eftersom barn nu börjar ta egna beslut och förstå konsekvenser av handlingar. Barn som inte följer dessa stadier, när de bör, har avvikelser i mognaden (Piaget, 2008).

Skillnader mellan Piaget och Vygotskij är att Piaget anser att människan lär sig bäst genom att själv tänka och att tänkandet är deras egen utveckling medan Vygotskij anser att det sociala samspelet med andra är viktigt. Piagets teori om utveckling är indelat i olika nivåer efter hur barn tillägnar sig kunskaper, det vill säga en stadieteori där barnet måste ha uppnått en viss mognad samt en viss ålder för att klara av olika saker. Vygotskij i sin tur menar att människan utvecklas med hjälp av en kunnigare person, antingen en kamrat med mer kompetens eller en vuxen och detta oavsett vilken ålder man befinner sig i. En annan skillnad är att Piaget ansåg att utveckling kommer före inläring och att utvecklingen sker oberoende av inläring. Vygotskij anser istället att utveckling och inläring är beroende av varandra (Stensmo, 1994). Piaget anser att barn ska vara aktiva i lärandet eftersom det är en aktiv process. Pedagoger ska ta fasta på barns kreativitet och lust att upptäcka och låta dem experimentera och undersöka. Vygotskij menar att lärandet blir givande om det finns en aktiv kommunikation mellan pedagog och barn. Det bidrar även till ett bra samarbete mellan barn. (Bråten, 1998).

2.3 Utveckling och lärande genom lek

Sandberg (2002) framhäver att lek är viktig för barns lärande. Tullgren (2003) menar att genom att barn leker, lär och förbereder de sig inför det kommande vuxenlivet. Barn som leker aktivt är koncentrerade, kreativa och engagerade. Lek är en utvecklande aktivitet, som förutsätter att barn är aktiva i leken. Om barn är aktiva i lek uppnår de och utvecklar de positiva egenskaper som lek kan bidra till. Då barn inte är aktiva i lek innebär detta att de förlorar mycket av det lek kan erbjuda. Både Hangård Rasmussen (1978) och Niss & Söderström (1996) poängterar att när barn leker lär de sig något om sig själva, sin omgivning samt att deras verklighet blir tydligare. Detta medför, enligt författarna, att barn i lek kan återskapa och relatera till den verklighet de har erfarenhet från. Pramling Samuelsson & Johansson (2006) menar att barn med hjälp av lek skapar en betydelsefull och viktig värld utifrån sina egna erfarenheter och förutsättningar. ”Det som man lär sig under tvång och plåga lär man sig inte alls lika bra som det man lär sig under lustfyllda och lekfulla former” (Hägglund, 1989, s. 5).

2.3.1 Språk

Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) menar att barn utvecklar språk under lek och Knutsdotter Olofsson (1987) framhåller att när barn leker använder de språket för att tydliggöra sin lek, både för sig själva och för sina kamrater. Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) anser att barn under lek kommunicerar med ord och orden knyts till företeelser och verkliga föremål. Förutom att kommunicera med ord använder barn även gester, ljud, rörelser, speciella tonfall och röstlägen. Barns kommunikativa kompetens utvecklas mycket när de leker med varandra och de stärker sin förmåga att förstå olika signaler. När barn leker diskuterar de med varandra, tyder varandras budskap och drar nytta av olika strategier. Löfdahl (2002) poängterar att det i lek ges möjlighet för barn att förstå vad andra barns gestaltningar innebär och även tolka det kamraterna ger uttryck för. Leken och innehållet får ett gemensamt värde för barnen.

2.3.2 Social kompetens och samspel

Sandberg (2002) och Niss & Söderström (1996) menar att lek medför sociala möten med andra, vilket bidrar till att samarbete utvecklas mellan barn. Vidare menar Niss & Söderström (1996) att det är genom lek, som barn kan förstå hur de ska bemöta andra i sin omgivning samt att lek erbjuder barn närhet för att förstå sina egna känslor samt andras känslor. Liknande uppfattningar som ovannämnda författare har, framhåller även Pramling Samuelsson & Sheridan (2006), det vill säga att barn i lek lär sig att hantera sociala möten som kan uppstå i lek. Williams m.fl. (2000) poängterar att förskolan ska ge barn möjlighet att samarbeta för att de ska kunna utveckla sin samarbetsförmåga. Persson (2008) menar att lek är ett bra tillfälle för barn att samarbeta med både andra barn och vuxna. Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) hävdar att det är genom lek barn lär sig veta vad gränserna går. Barn måste också hitta olika sätt att tillsammans lösa händelser som uppstår på samarbetsplanet, tekniska planet och lekplanet för att en lek ska kunna utvecklas och komma vidare. Nya tankar och idéer uppstår när barn leker i samförstånd med varandra vilket medför att en lek kan föras framåt (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2006).

Det finns tre viktiga förutsättningar för att en lek ska fördjupas; turtagning, ömsesidighet och samförstånd (Knutsdotter Olofsson, 1987). Turtagning innebär att barn måste förstå att det är viktigt att ge och ta i en lek samt klara av att det ibland är någon annan som tar beslut och initiativ. När barn gemensamt leker måste de vara överens om att de just leker, samtidigt vara införstådda med vad det är de leker för att samförstånd ska skapas. Ömsesidighet i lek betyder

att barn leker tillsammans med andra barn, som har olika åldrar och olika styrkor. Detta är en förutsättning för att en lek ska fungera (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2006 och Niss & Söderström, 2006). Barn får en nära relation till varandra när de samspelar engagerat med varandra genom lek (Knutsdotter Olofsson, 2009). I Lpfö 98 poängteras det att barn ska få möjlighet att utvecklas i grupp samt att lärandet ska fokuseras på att barn lär sig samarbeta med andra barn i sin omgivning (Skolverket, 2006).

2.3.3 Fantasi

Hangård Rasmussen (1988) menar att lek och fantasi hör ihop och att fantasin blir tydlig när barn leker. Knutsdotter Olofsson (2009) poängterar att barns fantasi utvecklas då barn leker och att fantasin bidrar till att barn kommer varandra nära i leken. Inga nya tankar och idéer kan utvecklas om fantasi inte finns. Hangård Rasmussen (1988) betonar att allt är möjligt i fantasins värld. I fantasins värld kan barn omvandla material och sig själva till vad de vill när de leker. Under en dag på förskolan leker barn väldigt många fantasilekar och de förstår då omedvetet att världen är föränderlig och erbjuder många möjligheter. En förutsättning för att barn ska förstå att världen är föränderlig och erbjuder många möjligheter, är att fantasin får komma till uttryck i lek. Författaren nämner att barn oftast kan skilja på vad som är den riktiga världen utanför lek. När de väl börjat leka en väl fungerande fantasilek, tänker barn inte på om leken är verklig eller inte. Enligt Lpfö 98 poängteras det att barn ska ges möjlighet att använda fantasi och kreativitet genom lek (Skolverket, 2006).

Hangaard Rasmussen (1993) nämner att det är under senare år, som det vuxit fram ett intresse för lek och hur betydelsefull den är för barns utveckling. Lillemyr (2002) menar att lärandet och lek idag ses som en helhet på förskolan och enligt Hangaard Rasmussen (1993) medför detta att många förskolor idag har en större öppenhet för lek och ser den som en viktig del i den dagliga verksamheten.

2.4 Betydelsen av pedagogens delaktighet i leken

Åm (1986) menar att många pedagoger inom förskolan tar avstånd från att gå in i barns lek. Pedagoger anser att barns lek är deras egen och att deras uppgift är att bidra med att planera miljön, se till att material finns tillgängligt samt att de ska finnas till hands om det uppstår konflikter. Många pedagoger intar en passiv roll när det gäller att vara delaktig i barns lek. I lek kan barn leva ut sina konflikter på olika sätt, vilket bidrar till att pedagoger är rädda att störa det som pågår mellan dem. En annan orsak, enligt författaren, till pedagogers passiva

roll i lek är, att de har en känsla av att leken kan bli för vuxenstyrd samt att det kan uppstå ett auktoritärt förhållningssätt om de deltar. Ekelund (2009) har liknande åsikter som Åm (1986) och påstår att många pedagoger anser att det är svårt att gå in i barns lek utan att styra och vara dominerande.

Knutsdotter Olofsson (1987) menar att när pedagoger är passiva i barns lek medför detta att lek kan bli kortvarig och att barn endast använder en viss del av materialet som finns tillgängligt. När pedagoger är delaktiga i barns lek medför detta att de kan hålla igång en lek längre och även fånga upp de barn som tappat koncentrationen eller intresset. Vidare menar Knutsdotter Olofsson (1987) att grunden till en fungerande lek är att barn kan känna trygghet, vilket barn gör, enligt Niss & Söderström (1996), om en pedagog är delaktig. Niss & Söderström (2006) betonar att det är pedagogers ansvar att se till att den tryggheten skapas. Enligt Niss & Söderström (1996) kan det genom pedagogers delaktighet i lek skapas goda möjligheter att stimulera varje barn. Det kan också skapas bra relationer barn emellan. När pedagoger deltar i barns lek stimuleras barns nyfikenhet och fantasi, pedagoger kan även göra dem uppmärksamma på vad som finns att göra. När barn och pedagoger tillsammans upplever gemensamma saker i lek får barn en positiv inställning till att umgås med andra barn och vuxna. Lindqvist (1990) menar att relationen mellan barn och vuxna kan bli mer jämlik om pedagoger har en positiv inställning till lek samt att pedagoger kan stärka lekens kvalitet. ”Att möta lekfulla vuxna som ger tid för lek, är spontana, har humor och ger uttryck för livsglädje är värdefullt för barns utveckling” (Sandberg, 2002, s. 72).

Både Niss & Söderström (1996) samt Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) hävdar att om pedagoger är aktiva under barns lek kan de få god inblick och kunskap om barns olika förmågor. Den här kunskapen, anser författarna, är viktig eftersom barn behöver olika stöd och uppmuntran i lek. Ekelund (2009) betonar att en pedagog kan bidra med nytt innehåll till barns lek. Det medför att barn får möjlighet att utvecklas och utmana sig själva efter sina förmågor för att de sedan ska kunna skapa nya kunskaper och färdigheter utifrån sina erfarenheter. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson (2008) poängterar att pedagoger har en viktig roll när det gäller barns lek och lärande. Författarna menar att en pedagog ska stötta och utmana barns vilja att förstå sin egen omvärld. Niss & Söderström (1996) nämner att pedagoger bör vara medvetna om att lek utvecklas då de är med och leker med barn och se sin delaktighet som en självklarhet.

Tullgren (2003) understryker att pedagogers delaktighet i lek kan bidra till god inblick i den föreställningsvärld barn befinner sig i under lek. Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) menar att när pedagoger går in i barns lek, på lekens villkor, kan de fungera som en förebild för hur man kan göra i olika leksituationer, även uppmuntra barn att våga gå in i olika roller samt få dem att känna sig trygga i dessa. Även Åm (1986) styrker att pedagoger kan fungera som förebild och skapa trygghet när de går in i barns lek. Det positiva blir då att barn inte upplever pedagogerna som någon styrande person och vågar därför släppa in dem i sin rollek. Knutsdotter Olofsson (1991) betonar att när en pedagog intar en roll i en lek kan leken lyftas fram och utvecklas. Pedagogerna kan även bidra till att hjälpa barn förstå varandras idéer och tankar. Niss & Söderström (1996) poängterar att en pedagog ska visa stort intresse för barn, då detta leder till att barn känner att andra ser och bryr sig om dem samt att de får en känsla av att vara någon. En viktig del som Knutsdotter Olofsson (1991, 1987) framhäver är att barn, som har svårt eller inte får vara med i lek blir sedda, hörda och delaktiga när pedagoger är engagerade i lek. Åm (1986) styrker att pedagoger kan göra de barn som har svårt att leka eller inte får vara med i lek, delaktiga. Vidare nämner författaren att en utgångspunkt för att få med sig dessa barn är att pedagoger själva känner att det är naturligt och bekvämt att delta i lek. Knutsdotter Olofsson (1991, 1987) menar att pedagogers delaktighet i lek är viktig och betydelsefull. Författaren poängterar att pedagoger visar barn respekt och att de värnar om lek, när lek inte avbryts eller störs för att andra planerade aktiviteter ska genomföras. Vikten betonas av att ha en förståelse för att barn ibland vill leka själva. Hangaard Rasmussen (1993) betonar att när en pedagog uppmärksammar att barn skapar lek som fångar deras koncentration och intresse, bör pedagogerna låta barn fortsätta leka och utforska även om det finns andra planerade aktiviteter. Pramling Samuelsson & Johansson (2006) menar att när det gäller barns lek har en pedagog ansvar för att uppmuntra den och inte störa. Då har en pedagog, enligt Hangaard Rasmussen (1993), god kunskap om lek och dess betydelse för barn. Sandberg (2002) poängterar att barn idag inte ges tid och utrymme för lek, detta eftersom de ofta avbryts av såväl barn som pedagoger då verksamheten till stor del styrs av planerade aktiviteter.

2.4.1 Pedagogernas roll i barns språkutveckling genom lek

Niss & Söderström (2006) menar att ett bra samspel mellan pedagog och barn i lek leder till att barn utvecklar sitt språk samt att språkutvecklingen utvecklas då barn får använda sina tidigare erfarenheter och upplevelser. Det är även viktigt att barn får uppleva och möta nya ord och begrepp i meningsfulla sammanhang tillsammans med pedagoger, exempelvis i en

leksituation. Pedagoger har en viktig roll då det handlar om att stimulera och utveckla barns språkutveckling. Ett bra hjälpmedel är att använda sig av lek. I leken finns det möjlighet att ställa öppna frågor och ta tillvara på det barn säger för att på så sätt utveckla deras språk ytterligare. Det är viktigt att barn känner att pedagoger är intresserade av deras tankar och funderingar för att våga uttrycka sig. Pedagoger bör vara lyhörda och uppmuntra barns försök att kommunicera samt att tolka och sätta ord på det barn ger uttryck för (Niss & Söderström, 2006).

3 EMPIRISK DEL

Under den här rubriken beskrivs val av metod, urval, intervjuernas genomförande, bearbetning av material, etiska överväganden, validitet och reliabilitet.

3.1 Metod

I undersökningen genomfördes en kvalitativ undersökningsmetod som innebär intervju med enklare frågor vilket bidrar till innehållsrika svar (Trost, 2005). Eftersom undersökningen inte inriktar sig på en statistisk undersökning, vilket kännetecknar en kvantitativ metod enligt Denscombe (2009) och Trost (2005), valdes denna metod bort. Kvalitativa intervjuer går ut på att uppfatta vilka erfarenheter informanten har samt vad informanten känner och tänker (Kvale, 1997 och Trost, 2005). I en kvalitativ intervju ges informanten möjlighet att med egna ord beskriva sina uppfattningar om ett visst ämne (Kvale, 1997 och Patel & Davidson, 2003).

Det finns olika sätt att lägga upp intervjuer på i en kvalitativ undersökningsmetod, dessa är strukturerade eller ostrukturerade. Strukturerade frågor innebär att svaren på frågorna är fasta, vilket bidrar till att det ges lite utrymme för informanten när det gäller svaren på frågorna. Ostrukturerade frågor innebär att det finns möjlighet för informanten till mer öppna svar, svaren på frågorna bestäms av informanten (Trost, 2005). En annan intervjumetod är semistrukturerad, vilken vår undersökning utgår från. Den semistrukturerade intervjumetoden innebär att intervjuaren har färdiga frågor som ska besvaras. Intervjuaren är medveten om att vara flexibel när det gäller ordningsföljden på frågor och följdfrågor, vilket leder till att informanten kan utveckla sina idéer och synpunkter om frågorna på ett utförligt sätt (Denscombe, 2009).

3.1.1 Urval och beskrivning av undersökningsgrupp

Urvalet består av pedagoger som är verksamma vid sex förskolor. De är även bekanta med intervjuarna sedan tidigare verksamhetsförlagda perioder. Dessa sex pedagoger valdes ut att delta i undersökningen för att få en djupare inblick i deras olika uppfattningar om att vara delaktiga i barns lek på förskolan samt vilken uppfattning pedagogerna har om lekens betydelse. Samtliga pedagoger är utbildade förskollärare och är mellan 35 och 45 år, de har arbetat som verksamma förskollärare mellan 15 till 30 år. Pedagogerna som deltog i undersökningen är verksamma i sex olika förskolor som är belägna i södra delen av Sverige.

3.1.2 Genomförande av intervjuer

Tanken med att tillfråga bekanta pedagoger att delta i undersökningen, var för att det skulle skapas trygghet för både intervjuarna och informanterna. Intervjuaren har ansvar för att informanten ska våga uttrycka sina åsikter samt känna trygghet under intervjun (Kvale, 1997). Intervjuarens förmåga att förstå känslor samt skapa trygghet hos informanten kan medföra utförliga och innehållsrika svar (Denscombe, 2009). Innan intervjuerna genomfördes, testades i förväg gjorda intervjufrågor som var relevanta till syftet (Bilaga I) på två förskollärare som finns i intervjuarnas närhet. Detta gjorde vi för att se om frågorna vi ställde gav tillräcklig information om ämnet eller om de behövdes förändras eller förtydligas för att uppnå undersökningens syfte. Vi upplevde att frågorna gav utförliga svar som höll sig till ämnet och var relevanta för undersökningens syfte, detta innebar att frågorna inte förändrades, förtydligades eller utökades med följdfrågor. Testpersonernas svar används inte i resultatdelen och har inte påverkat undersökningen.

De förskolor där pedagogerna är verksamma, kontaktades via telefon innan intervjuerna genomfördes. Informanterna förfrågades om de ville delta i en undersökning och informerades om uppsatsens syfte. Därefter informerades informanterna om att ljudupptagning skulle förekomma under intervjun. Vi var tydliga med att upplysa informanterna om att deras medgivande angående ljudupptagning var avgörande för användandet. Alla informanter gav sitt medgivande. Kvale (1997) menar att informanternas samtycke är viktigt när det handlar om att använda ljudupptagning. Informanterna tillfrågades även om tid och plats för intervjun vilket Patel & Davidson (2003) nämner även bör ske under samtalets gång.

Förutom att kontakta informanterna via telefon skickades ett informationsbrev ut (Bilaga II). I informationsbrevet framgick det tydligt att syftet med arbetet var att ta reda på pedagogers olika uppfattningar om att vara delaktiga i barns lek på förskolan samt vilken uppfattning pedagogerna har om lekens betydelse. Det framgick även att ljudupptagning skulle användas samt att materialet kommer att behandlas konfidentiellt. Vidare informerades de om att deras medverkan i undersökningen är frivillig och att de kan avbryta intervjun när de vill. Kvale (1997) nämner att det är viktigt att informanterna är medvetna om att de kan avbryta intervjun när de vill, vilket vi var tydliga med i informationsbrevet. Vi valde att inte skicka ut intervjufrågorna till informanterna innan intervjutillfället för att informanterna i förväg inte

skulle tänka igenom svaren. Syftet med att låta informanten bestämma var på arbetsplatsen intervjun skulle äga rum, var för att visa informanten respekt samt skapa trygghet inför intervjun. Intervjuerna genomfördes med en informant i taget. Arbetet fördelades genom att en av oss ställde frågorna och den andra lyssnade och skötte bandinspelningen. Detta gjordes för att vi ville dela upp och variera arbetet mellan oss. Under intervjutillfället var vi båda närvarande. Detta för att visa intresse för informanterna och höra de beskriva sina uppfattningar om ämnet, eftersom det är relevant för undersökningen.

3.1.3 Bearbetning av material

Under intervjuerna användes bandinspelning, vilket är en fördel för att kunna fokusera helt på det informanterna uttrycker (Trost, 2005 och Kvale, 1997). Bandinspelning ger en exakt och fullständig dokumentation av det som framkommer under intervjusamtalet (Denscombe, 2009). Varje intervju avlyssnades grundligt och vi båda var närvarande för att höra vad som sades. Därefter transkriberades det inspelade materialet. I redigeringen har talspråket skrivits om till en skriven text. För att göra texten och vissa uttalanden mer läsvänliga har kortare ord och uttryck tagits bort i det utskrivna materialet.

3.1.4 Etiska överväganden

I en undersökning är det viktigt, enligt Patel & Davidson (2003), att ta hänsyn till forskningsetiska frågor. Trost (2005) och Vetenskapsrådet (2007) nämner konfidentialitet vilket innebär att det som framkommer under en intervju inte förs vidare så att utomstående kan ta del av fakta. Kvale (1997) understryker att när det gäller redovisning av intervjuer är det viktigt att skydda undersökningspersonerna. Detta kan göras genom att förändra namn och andra saker som kan identifiera personen. Vi har respekterat detta och det synliggörs genom att alla informanter som deltagit i undersökningen inte benämns med namn utan med olika bokstäver. Det kommer heller inte vara möjligt att identifiera var deltagande förskolor är belägna. Svaren kommer att behandlas konfidentiellt.

3.1.5 Validitet och reliabilitet

För att öka trovärdigheten är det viktigt att vara medveten om att undersöka det som är tänkt att undersöka och ingenting annat, vilket innebär god validitet (Patel & Davidson, 2003 och Trost, 2005). Det är även viktigt att veta att undersökningen görs på ett tillförlitligt sätt, alltså att reliabiliteten är god. För att intervjuare ska försäkras om att de uppfattat informanter korrekt när undersökningar genomförs, kan ljudupptagning spelas upp så många gånger det

behövs, vilket ökar trovärdigheten (Patel & Davidson, 2003). Vi har varit medvetna om att trovärdigheten ökar då ljudupptagning avlyssnas flera gånger under utskriftsarbetet, vilket har gjorts. Skriftspråk och talspråk är inte samma sak och under transkribering kan det ofta ske en förändring av materialet som påverkar underlaget, på grund av att bland annat gester, betoningar, kroppsspråk försvinner (Patel & Davidson, 2003). Det talade ordet måste omformuleras och ”snyggas upp” vilket innebär att talet ges en meningsbyggnad som gör att det skriftliga blir begripligt för läsaren. Detta bidrar till att informanternas svar mister en del av sin tillförlitlighet i utskriftsarbetet (Denscombe, 2009). Ett medvetet val som vi gjort är att det talade ordet har bearbetats i utskriftsarbetet, detta för att citat och text ska bli läsvänliga i resultatdelen.

4 RESULTAT OCH ANALYS

I det här avsnittet redogörs resultat och analys av undersökningen. Det är indelat i olika teman utifrån intervju svaren angående pedagogers olika uppfattningar om delaktighet i barns lek på förskolan samt vilken uppfattning pedagoger har om lekens betydelse. Resultatdelen förstärks med citat från ljudupptagningen. Pedagogerna benämns med bokstäverna A, B, C, D, E och F.

4.1 Leken som arbetsredskap

Pedagogerna anser att lek är förskolans viktigaste och mest väsentliga del i verksamheten. E och F menar att lek är mycket viktig eftersom det är i leken som barn utvecklas och lär sig nya saker.

Leken är det bästa arbetsredskap vi har i förskolan för allt lärande.

(F)

A menar att lek är en bra metod för att få barn att förstå saker, (den intervjuade preciserade inte vad saker innebär) och att barns intresse kan fångas genom lek, eftersom lek är det naturliga för barn. B och E anser att barn kan bearbeta upplevelser genom lek. B poängterar att läroplanens alla delar kommer in i leken och att lek bidrar till att barn lär sig lekregler, social träning och hur en god vän ska vara samt att de lär sig vara lyhörda mot varandra.

Jag anser att vi pedagoger alltför ofta avbryter leken.

(E)

Det är viktigt att minska avbrotten i verksamheten för att barnen ska ges möjlighet att leka färdigt, inte behöva bryta mitt i en lek för att göra andra planerade aktiviteter.

(F)

C och D påtalar att barn utvecklar sin förmåga att samarbeta genom lek. D framhåller att samarbetet bidrar till att barn lär sig att ge och ta och att lek även bidrar till att barn får träna på att lösa olika konflikter. C i sin tur anser att leken stimulerar barns förmåga att gå in i olika roller och att leken utvecklar inlevelseförmåga och empati på ett spontant sätt. Det finns en samstämmighet mellan D och F som framhåller att leken utvecklar och stimulerar språkutvecklingen samt att även motorik och intellekt utvecklas när barn ges möjlighet att upptäcka och undersöka i lek. A, C och D lyfter fram att fantasi har stor betydelse för barns

lek. I leken stimuleras barns lärande, kreativitet och barns fantasi utvecklas på ett spontant sätt. F anser att barn genom lek lär sig mycket om sig själva och sin omvärld.

Det är svårt att lära barn saker på annat sätt än genom lek eftersom det blir naturligt för barn när det leks fram.

(C)

4.2 Delaktighet

4.2.1 Delta i barns lek – varför?

C framhåller att det är viktigt att inte störa barn när de leker om de är glada, nöjda och har en fungerande lek. Bjuder barn in till lek är det självklart att delta. Pedagogerna upplever att leken då kan hålla på längre än vad den annars skulle ha gjort. Pedagogerna anser, i likhet med B, E och F, att barn även tycker att det är roligt och uppskattar när en pedagog väl deltar i leken och kan vara lekfulla. Dock menar F att barn måste ha accepterat deltagandet. C upplever att lek kan vidgas och saker som barn inte skulle ha kommit på själva, kan en pedagog utveckla och stimulera genom sitt deltagande. Pedagogerna menar vidare att en pedagog kan tillföra mer fantasi till leken samt uppmärksamma barn på olika händelser i leken.

Det går inte att jag sitter och tänker på något annat för då kommer jag aldrig att uppfatta vad som händer.

(A)

A anser att vuxna ser barn och får ett förtroende för dem genom att delta i deras lek. När vuxna finns hos barnen och försöker tolka dem och det de gör, är det ett sätt att tala om för barnen att det de gör är viktigt.

Ett sätt att tala om för barn att det de gör är viktigt är att försöka förstå dem, då får de ett förtroende för mig.

(A)

En pedagog kan, enligt B, vara en god medlekare och förebild för barn. Då en pedagog går in i barns lek är det viktigt att befinna sig på barns nivå, samtidigt som pedagogerna kan ha en pedagogisk tanke med deltagandet. D menar att en pedagog kan lära barn olika saker i lek, benämna saker och berätta vad de betyder beroende på vilket barn det handlar om. Barn kan, enligt pedagogerna, få nya idéer och utveckla andra sätt att tänka på, genom att en pedagog vägleder dem i leken. Pedagogernas närvaro kan, enligt E, ge barn utmaningar som hela tiden

utvecklar dem vidare eftersom barn, när de leker med varandra, mest leker på samma stadier som de redan kan. Pedagogerna anser sig vara medforskare tillsammans med barn och ger dem utmaningar som utvecklar leken, språket och den sociala kompetensen genom att ställa följdfrågor. Tillsammans får, enligt F, barn och pedagog något gemensamt när de leker ihop, vilket en pedagog senare kan utveckla i andra sammanhang. Pedagogerna menar dessutom att det ger leken andra infallsvinklar genom att som pedagog delta samt att deltagandet kan locka in fler barn i leken.

Vi vuxna kan ge leken ny input så att den tar ny fart och kanske ge den en annan infallsvinkel.

(F)

B och C anser sig själva inte vara mycket delaktiga i barns lek men när de är delaktiga är det som observatörer där de läser av, observerar vad som händer och ser vad barn leker. B säger att barn bjuder in till lek dagligen. Pedagogerna är då med och leker och menar att en pedagog kan tillföra energi och hjälpa de barn som inte har lekförmåga att hitta nya vägar i leken. F menar att aktivt deltagande med barn inte förekommer ofta eftersom pedagogerna har andra uppgifter som ska göras såsom reflektion och dokumentation. E och F önskar att det skulle finnas mer tid till att vara delaktig i barns lek. Vid de tillfällen barn tillåter sätter F närvarande i rummet när barn leker men bjuder barnen in att delta i lek görs det självklart. Strukturerad och fri lek är två olika sorters lekar, enligt pedagogerna. Den strukturerade leken är när pedagogerna leker tillsammans med barn och fri lek är barns egen lek. I den fria leken anser pedagogerna att barn ska ges möjlighet att leka utan att någon vuxen lägger sig i.

När det finns behov av hjälp eller om barn ber om hjälp är det självklart att gå in i barns lek, anser D. I andra situationer betonar pedagogerna att det inte är betydelsefullt att vara delaktig i barns lek eftersom barn ska lära sig leka själva för att stimulera sin fantasi. Pedagogerna lyfter fram att det inte heller är nödvändigt att delta eftersom barnen inte bjuder in till lek. En annan anledning, enligt pedagogerna, till att inte delta i barns lek är att det finns leksaker som passar alla och eftersom det är fritt att välja bland dessa är barnen duktiga på att leka själva.

4.2.2 Barn måste lära sig att leka

A, B och F påtalar att en pedagog kan hjälpa barn att få syn på olika lekkoder, det vill säga hur de ska göra när de leker. Barn måste lära sig att leka eftersom det inte är naturligt för dem

anser A och B. Det är en förutsättning, enligt A, att en pedagog är delaktig i barns lek för att visa barn hur de ska göra i lek.

Jag kan ju inte bara släppa in dem i ett rum och säga att nu så ska du leka, utan det måste ju vara så att jag är med och visar.

(A)

A och D säger att de är mycket delaktiga i barns lek under den tid då det förekommer inskolningar för att ge barn trygghet, eftersom barn då inte hunnit skapa sig någon närmare kontakt med andra barn. Under inskolning leder och initierar A lek för barn och visar olika leksaker och material, dels för att visa hur en lek kan vara men även för att leda en lek framåt. På våren är pedagogen mindre delaktig genom att dra sig tillbaka från barns lek, eftersom barn då känner större trygghet och lärt sig hur en lek och olika regler i lek fungerar. Överlag anser pedagogen att det är viktigt att initiera och driva lek när det handlar om arbete med små barn eftersom de inte vet hur man leker och hur de ska göra. Det är viktigt att till en början dominera i lek för att visa barn vad som är tillåtet att göra och inte göra. Pedagoger kan även sätta igång någonting som de själva tycker är roligt eftersom engagemanget då blir större vilket barn märker av. När barn har lärt sig vad som är tillåtet att göra och inte göra i lek är det lättare, enligt pedagogen, att dra sig tillbaka, bli mer passiv men ändå finnas där för att handleda, vägleda och komma med små infallsvinklar.

4.2.3 Konflikter

E och F anser att genom delaktighet i lek kan pedagoger hjälpa de barn som behöver stöttning med konfliktlösningar. Pedagogers delaktighet i leken kan bidra till att konflikter undviks. D anser att det är viktigt att delta om ett barn är utanför, om det uppstår kaos, bråk eller om barn har svårt för att leka. I dessa situationer är det viktigt, enligt pedagogen, att vägleda barn till andra lekar som fungerar bättre. Även C anser att det är viktigt att delta om det uppstår konflikter och bråk och menar vidare att pedagoger då måste gå in och styra upp leken. F anser att när konflikter uppstår ska pedagoger finnas i bakgrunden för att undvika att det alltid är samma barn som tar ett steg tillbaka. Dessa barn måste bli stärkta i sin självkänsla.

4.2.4 Pedagogers styrning

F menar att det är viktigt att vara delaktig i barns lek men betonar att det samtidigt är svårt att inte påverka leken eftersom leken inte blir på barns villkor när en pedagog deltar. B, D och F berättade att de anser att det kan vara lätt att omedvetet styra barns lek genom att delta. B och C är överens om att det ibland är nödvändigt att medvetet gå in och styra barns lek åt ett annat

håll för att förhindra att negativa mönster skapas. I andra situationer poängterar C att det är viktigt att inte gå in och styra barns lek eftersom barn själva kan styra det de leker och att det är barn som ska leka och inte pedagoger. Vidare anser B att det är viktigt att gå ner på barns nivå när man är delaktig i lek och vara lyhörd, detta eftersom det kan framkomma saker som annars inte skulle ha kommit fram, exempelvis varför en del barn beter sig som de gör i vissa situationer och då kan en pedagog styra det de uppmärksammar. A anser att barn får ett förtroende för vuxna om deltagandet sker på barns villkor, även om vuxna styr. Pedagogerna poängterar att barn då ser vuxna som en vän.

Många gånger vill inte barnen att vi vuxna ska vara med, kanske för att de upplever att vi stör den planerade leken.

(F)

4.3 Kommunikativ stimulans

4.3.1 Frågor till barn under lek

A, B, C, och D anser det är viktigt att ställa frågor till barn istället för att ge dem svar eftersom de genom frågor utmanas i sitt tänkande. B anser att de frågor som ställs ska vara öppna. Däremot får de inte vara över huvudet på dem utan vara på den nivå där barn lagt sin lek. D framhåller att frågor är viktiga men bör ställas beroende på vilken lek och vilka barn det handlar om. Frågor är mer betydelsefulla för de barn som har språksvårigheter för att de ska utveckla sitt språk. När det uppstår konflikter är det viktigt, enligt pedagogerna, att ställa frågor. Det ska inte ställas frågor i leken för att kontrollera barns kunskaper anser F. Men i konfliktsituationer är det viktigt, enligt pedagogerna, att ställa frågor om känslor och hur barnen känner och upplever det som hänt i situationen.

Det är viktigare att ställa frågor än att ge dem svar.

(A)

Dialogen med öppna frågor tror jag är viktig för den kan ju också få leken att fortsätta längre än vad skulle ha gjort annars.

(B)

För mycket frågande tror jag kan störa leken.

(F)

4.3.2 Olika uttryckssätt i kommunikation

A, B, C, och D anser att den mesta kommunikationen sker verbalt och via kroppsspråk. Enligt E sker kommunikation mest verbalt. Genom att använda ord som pedagogen upplever att barn ännu inte förstår ges barn en språklig stimulans. Det är viktigt, enligt B och E, att barn får sätta ord på det de gör då leken blir mer givande och innehållsrik. När barn får sätta ord på det de gör medför detta, enligt B, att barn sätter igång sina tankar så deras fantasi kan utvecklas. A anser att det har stor betydelse för hur pedagoger pratar med barn. Det kan pratas på ett nonchalant sätt eller på allvar. Under en rollek kan lekspråk användas som kommunikation och ibland räcker det att använda enbart sin kropp och sina ansiktsuttryck. D menar att under lek kan pedagoger lyssna in barn och ha en öppen kommunikation. Kommunikationen används på olika sätt beroende på vilken ålder barnet har och vilket barn det är. Enligt F sker kommunikation oftast på barns villkor och det barnen leker styr vad som kommuniceras. Att ge barn bekräftelse på det de säger och uttrycker i leken är oerhört viktigt. När barn har brister i sin språkutveckling försöker pedagogen sätta ord på det barnen gör när de leker eller på saker som används i leken.

5 DISKUSSION

Diskussionen delas upp under två rubriker, metoddiskussion och resultatdiskussion.

5.1 Metoddiskussion

En positiv aspekt, som vi ser med att använda en kvalitativ undersökningsmetod, är att det erbjuds möjlighet att få djupare inblick i pedagogernas resonemang om ett visst ämne. Därför användes den här metoden i vår undersökning. Vi anser att det är positivt att använda semistrukturerade frågor eftersom informanter ges möjlighet att utveckla sina tankar och idéer på ett utförligt sätt. En förutsättning för detta är att intervjuare är medvetna om att kunna ändra ordningsföljden på frågor samt följdfrågor på ett flexibelt sätt, vilket vi varit medvetna om. Hade observationer och intervjuer genomförts, vilket var vår tanke från början, hade pedagogernas handlande tillsammans med deras tankar och funderingar blivit synliga, istället för som nu där det enbart fokuserades på deras tankar och funderingar. Eftersom alla pedagoger inte var positivt inställda till observationer genomfördes enbart intervjuer. I efterhand kan det konstateras att det var tillräckligt med enbart intervjuer för att uppnå undersökningens syfte.

Ett medvetet val var att inte skicka ut intervjufrågorna innan intervjutillfället. En nackdel med att lämna ut frågorna i förväg skulle kunna medföra att informanterna i förväg tänker igenom svaren, vilket låg till grund för vårt beslut. Ett annat medvetet val var att informanterna fick bestämma var på arbetsplatsen intervjun skulle ske. En fördel som vi anser med detta är att trygghet kan skapas när informanterna känner sig bekväma med omgivningen. Vi anser och upplever att informanterna kände trygghet under intervjutillfället, vilket vi tror bidrog till att vi fick utförliga och bra svar. Förutom att båda närvarade under intervjutillfällena anser vi att det var fördel att vara två när transkriberingen genomfördes eftersom det har stärkt reliabiliteten. Fördelen med att vara två under transkriberingen är att avlyssningsmaterialet har stärkts och blivit mer tillförlitligt. Vi är medvetna om att en nackdel kan vara att undersökningsspersonerna är bekanta med intervjuarna sedan tidigare, eftersom informanterna då kan känna press att svara så bra som möjligt på frågorna. Svaren vi fått upplever vi inte är påverkade av bekantskapen.

5.2 Resultatdiskussion

I resultatdiskussionen kommer vi att diskutera och lyfta fram det vi kommit fram till utifrån litteratur och pedagogernas intervju svar samt besvara vårt syfte och våra problemformuleringar. Syftet är att undersöka pedagogers olika uppfattningar om att vara delaktiga i barns lek på förskolan samt få en djupare inblick i vilken uppfattning pedagoger har om lekens betydelse. Resultatdiskussionen är indelad i två rubriker där litteratur och resultat knyts ihop.

5.2.1 Kommunikation och lekens betydelse

Lpfö 98 betonar leken som en viktig del i barns utveckling och lärande samt att leken ska präglade verksamheten i förskolan (Skolverket, 2006). Även Vygotskij (1981) och Fröbel (1995) framhåller leken som viktig och grunden för barns lärande och utveckling. Det framkommer i undersökningen att samtliga pedagoger ser leken som ett arbetsredskap och anser att leken är en viktig och betydelsefull del i förskolans vardag. För oss är leken det viktigaste arbetsredskapet i förskolan och vi anser att leken ska tas tillvara på i förskolans vardag. Det är även viktigt att som pedagog lyfta fram och synliggöra lekens betydelse för barns utveckling och lärande. För oss har pedagoger en viktig uppgift då vi ska engagera och inspirera barn utifrån deras intressen och behov. Då barn leker menar Hangaard Rasmussen (1978) och Niss & Söderström (1996) att de lär sig något om sin omvärld och om sig själva. En av de intervjuade pedagogerna anser i likhet med författarna att det är genom lek som barn kan få kunskap om sig själva och sin omvärld. Lek i förskolan avbryts ofta eftersom verksamheten styrs mycket av planerade aktiviteter vilket gör att barn inte ges tid för lek (Sandberg, 2002). Trots planerade aktiviteter bör en pedagog, enligt Hangaard Rasmussen (1993), låta barn fortsätta leka vilket då visar att en pedagog ser lekens betydelse för barn. I undersökningen framkom det att två pedagoger anser att barn ska få leka färdigt. De anser därför att det är viktigt att som pedagog tänka på att inte avbryta det som pågår mellan barn för andra planerade aktiviteter. Samtliga pedagoger i undersökningen, och vi själva, menar att leken är viktig och betydelsefull för barns lärande och utveckling i förskolan. Utifrån våra egna erfarenheter upplever vi att pedagoger ofta avbryter barn i deras lek, därför ställer vi oss frågande till varför detta sker när många pedagoger uttrycker leken som viktig och betydelsefull. Vi instämmer med de två pedagoger som uttrycker att det är viktigt att tänka på att inte avbryta barn i lek. Samtidigt tycker vi att det är nödvändigt att avbryta barns lek för nödvändiga rutiner medan vissa planerade aktiviteter kan vänta.

I undersökningen nämnde en pedagog att barn i lek utvecklar social träning och hur man beter sig för att vara en god vän, Niss och Söderström (1996) poängterar att lek bidrar till att barn får en större förståelse för hur de ska bemöta personer i sin omgivning. Två pedagoger lyfter fram att barn utvecklar samarbete genom att leka vilket stämmer väl överens med det Persson (2008) framhåller, att då barn leker med andra utvecklas deras samarbetsförmåga. Sandberg (2002) och Niss & Söderström (1996) belyser att samarbete mellan barn förbättras när det sker sociala möten med andra. I Lpfö 98 tas det upp att barn ska få utvecklas med andra och att lärandet ska stimuleras genom att barn får möjlighet att samarbeta (Skolverket, 2006). Enligt oss är det viktigt att barn lär sig i tidig ålder att kunna samarbeta med andra för att kunna leka tillsammans och respektera och lyssna på varandra. För att barn ska kunna utveckla samarbete menar vi att det är viktigt att förskolan ger barn den möjligheten. Hangård Rasmussen (1988) framhåller att då barn leker blir deras fantasi tydlig och författaren poängterar att lek och fantasi är delar som hör ihop. Knutsdotter Olofsson (2009) lyfter fram att lek medför att barns fantasi stimuleras och utvecklas. Tre pedagoger, och även vi själva, poängterar fantasins betydelse för barn och att de genom lek lär sig kreativitet och fantasi på ett naturligt sätt. Vi ser att de tre pedagogerna har samma uppfattning som Lillemyr (2002) nämner utifrån Vygotskijs synsätt, att fantasi bidrar och utvecklar barns kreativitet. Vi håller med Knutsdotter Olofsson (2009) som poängterar att om att fantasi inte finns i barns lek är det svårt för dem att utveckla nya idéer och tankar. Därför menar vi att det är viktigt att barn ges möjlighet och tillfällen i förskolan att utveckla sin fantasi genom lek vilket även lyfts fram i Lpfö 98 (Skolverket, 2006).

Två pedagoger betonar att barn utvecklar och tränar sitt språk genom lek och även Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) anser att det är under lek som barn utvecklar sitt språk. Knutsdotter Olofsson (1987) framhåller att för att tydliggöra sin lek för sig själv och andra använder barn språket som ett redskap. Lindqvist (1995) nämner att Vygotskij anser att språk är det mest centrala i barns lek. Vidare anser Vygotskij att handling och språk hör ihop och att språket är en viktig länk mellan idé och handling. Vi delar uppfattningen att pedagoger har en viktig roll när det handlar om att utveckla barns språkutveckling och vi anser att ett bra sätt är att göra det genom lek eftersom lek är naturligt för barn i deras vardag. Niss & Söderström (2006) anser också att pedagoger är betydelsefulla i barns språkutveckling och menar att lek är ett bra redskap att använda för att stimulera språkutvecklingen. I leken kan pedagoger ställa öppna frågor till barn och ta till vara på det de uttrycker vilket bidrar till att barns språk utvecklas. Författarna menar också att pedagoger måste visa barn att de är intresserade av

deras tankar för att barn ska våga ge uttryck för vad de känner och tycker (Niss & Söderström, 2006). Några pedagoger menar att barn måste få möjlighet att tänka själva, därför anser de att det är viktigt att ställa frågor till barn istället för att ge dem svar. En annan pedagog anser att frågor inte ska ställas till barn i lek för att kontrollera deras kunskaper. Vidare menar pedagogen i likhet med en annan pedagog att frågor behövs när det uppstått konfliktsituationer mellan barn. Enligt vår mening är det viktigt att ställa öppna frågor till barn för att få reda på vad de tycker, känner och tänker om olika saker. Det är även viktigt att som pedagog visa barn att det de säger är viktigt och betydelsefullt. Samtidigt anser vi att det inte får bli för mycket frågor, barn måste få leka utan att en pedagog ställer frågor. Vi vill lyfta fram att pedagoger bör vara medvetna om i vilka situationer det är lämpligt med frågor. Enligt oss lämpar det sig inte alltid att ställa frågor till barn. Är de fokuserade på någonting behöver vi inte störa dem i sin lek för att ställa frågor.

5.2.2 Pedagogers delaktighet i lek

Åm (1986) menar att många pedagoger är passiva när det handlar om att vara delaktiga i barns lek eftersom de anser att barns lek är deras egen. Författaren nämner att pedagoger anser att deras uppgift är att vara tillgänglig om det uppstår konflikter men poängterar även att det är under dessa situationer som de tar avstånd från att delta. Detta kan, enligt författaren, bero på att barn under lek lever ut olika konflikter. Pedagoger blir då rädda och vill inte störa barnen. En skillnad som kom fram i undersökningen jämfört med Åms (1986) synsätt är att tre pedagoger uttrycker att det är just under konfliktsituationer som de anser att en pedagog ska vara delaktig och finnas närvarande för att vägleda barnen åt rätt håll. Då det uppstår konflikter mellan barn menar vi att en pedagog ska avvakta till en början för att se om och hur barn löser det på egen hand. Blir situationen inte löst instämmer vi med pedagogerna om att det är viktigt att vägleda barn åt rätt håll. Utifrån vår undersökning och våra egna erfarenheter upplever vi inte att pedagoger är rädda för att delta i barns konflikter. Därför ställer vi oss frågande till det författaren nämner om pedagogers avståndstagande i konflikter. Åm (1986) tar upp ett annat skäl till pedagogers passiva roll i barns lek vilket är att många pedagoger upplever att de kan styra och dominera leken. Undersökningen visar att tre pedagoger tycker att det kan vara svårt att gå in i barns lek utan att styra den. Dock anser två pedagoger att det ibland är tvunget att gå in och styra barns lek om de ser något som inte är bra. En av dessa pedagoger påpekar även att barns lek inte ska styras av en pedagog eftersom det är barn som ska leka och inte pedagogen samt att barn själva kan styra sin lek. Vi kan se att pedagogen här

utgår från Vygotskijs (1981) synsätt som innebär att barn själva kan styra det de gör i lek. En annan pedagog menar att barn kan uppleva en pedagog som en vän fast de styr i leken.

Undersökningen visar att pedagoger anser att de tillför barn olika saker i lek när de deltar. En pedagog i undersökningen uttrycker att barns lek kan pågå längre om en pedagog deltar vilket stämmer väl överens med det Knutsdotter Olofsson (1987) nämner om att en lek kan fortsätta längre genom pedagogers delaktighet. Ekelund (2009) menar att en pedagogs delaktighet i lek kan föra med sig nya aspekter till barns lek som i sin tur kan leda till att barn kan få nya färdigheter och kunskaper. Tre pedagoger upplever att genom deras deltagande ger de barns lek nya infallsvinklar, vilket kan bidra till att fler barn vill vara med och att leken tar ny fart. När pedagoger deltar i lek kan de, enligt en pedagog i undersökningen, fungera som förebild för barn. Vi förvånades över att endast en pedagog nämnde förebild i samband med vad pedagoger kan tillföra barns lek. Förebild är någonting som vi anser att en pedagog alltid är för barn, så även under lek. Vi anser i likhet med Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) och Åm (1986) att när pedagoger deltar i barns lek kan de fungera som goda förebilder. Därför framhåller vi vikten av att delta tillsammans med barn när de leker, om det sker på barns villkor. Niss & Söderström (1996) poängterar vikten av att pedagoger inser att deras delaktighet i lek har stor betydelse för att leken ska utvecklas. I undersökningen framkom det att två pedagoger agerar som observatörer när de deltar annars är de inte mycket delaktiga i barns lek. Dock är två pedagoger mycket delaktiga med barn i lek då det förekommer inskolningar. I övrigt anser en av dessa pedagoger att det inte är behövligt att delta i barns lek eftersom barn är väldigt duktiga på att leka själva. Däremot menar en pedagog att anledningen till pedagogens passiva deltagande i lek beror på att det är många uppgifter som ska hinnas med under dagen. Vi tycker att pedagoger ska stimulera barn till att känna lust, nyfikenhet och glädje i vardagen och därför ser vi pedagogers delaktighet i barns lek som en stor självklarhet.

I vår undersökning framkom det att samtliga pedagoger ser leken som betydelsefull för barns lärande och utveckling. Däremot visar det sig att pedagogerna har olika uppfattningar vad det gäller att delta i barns lek. Pedagogerna anser att de genom sitt deltagande i lek kan tillföra barn och leken olika saker. Bland annat att lek kan fortsätta längre, att som pedagog fungera som förebild för barn och tillföra nya aspekter och infallsvinklar när de deltar i leken. Det framkom i undersökningen att Vygotskijs och Frøbels synsätt på lek stämmer överens med pedagogernas uppfattningar om lek. Eftersom pedagogerna inte uttalar lekens betydelse

utifrån olika stadier, går det däremot inte att se något samband mellan Piagets synsätt på lek och pedagogernas uppfattningar om lek.

5.3 Förslag till vidare forskning

För fortsatt forskning skulle det utifrån den här undersökningen vara intressant att intervjua barn angående deras tankar och funderingar om pedagogers delaktighet i lek. Eftersom vår undersökning visar på olika uppfattningar hos pedagoger om delaktighet i barns lek, skulle det vara intressant att observera pedagogers deltagande i barns lek samt hur eller om leken då förändras.

6 SAMMANFATTNING

Syftet med vårt arbete var att undersöka pedagogers olika uppfattningar om att vara delaktiga i barns lek på förskolan samt få en djupare inblick i vilken uppfattning pedagoger har om lekens betydelse. I den litteratur som behandlats i forskningsbakgrunden ligger tyngdpunkten på forskares och författares uppfattningar om lekens betydelse för barns utveckling och lärande. Vidare belyses olika uppfattningar om vad pedagoger kan tillföra och ge barn och deras lek genom deltagande. Undersökningen baserades på en kvalitativ undersökningsmetod. Intervjuer med sex pedagoger genomfördes på sex förskolor som är belägna i södra Sverige.

Resultatet visar att samtliga pedagoger är överens om att leken är viktig och betydelsefull för barns lärande i förskolan. Däremot visar resultatet att pedagogerna har olika uppfattningar om i vilka situationer deltagande med barn i lek ska ske. Vissa pedagoger anser att deras deltagande är viktigt när det uppstår konflikter för att vägleda barnen i situationen. I undersökningen uttryckte två pedagoger att det är nödvändigt att ibland styra barns lek om de uppmärksammar någonting som inte är bra. Pedagogerna har även olika uppfattningar om vad de kan tillföra barn och leken när de deltar. Några pedagoger anser att de genom sitt deltagande i barns lek kan ge leken ny fart och nya infallsvinklar. Vidare nämner en pedagog i undersökningen att pedagoger kan vara en förebild för barn genom att delta i deras lek.

7 LITTERATURLISTA

Bråten, Ivar (red.) (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.

Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Ekelund, Gabriella (2009). *Barnet och leken*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio (UR).

Fröbel, Friedrich (1995). *Människans fostran*. Lund: Studentlitteratur.

Hangaard Rasmussen, Torben (1993). *Den vilda leken*. Lund: Studentlitteratur.

Hangård Rasmussen, Torben (1978). *Lekens betydelse: en studie i förskolebarnets psykiska utveckling*. Lund: LiberLäromedel.

Hangård Rasmussen, Torben (1988). *Leken: det stora äventyret*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Hartman, Sven G. (2005). *Det pedagogiska kulturarvet: traditioner och idéer i svensk undervisningshistoria*. Stockholm: Natur och kultur.

Hägglund, Kent (1989). *Lekteorier*. Solna: Esselte studium.

Jensen, Mikael & Harvard, Åsa (red.) (2009). *Leka för att lära: utveckling, kognition och kultur*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1987). *Lek för livet: en litteraturgenomgång av forskning om förskolebarns lek*. Stockholm: HLS (Högsk. för lärarutbildning i Stockholm).

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1991). *Varför leker inte barnen?: en rapport från ett daghem*. Stockholm: HLS (Högsk. för lärarutbildning).

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

- Lillemyr, Ole Fredrik (2002). *Lek - upplevelse - lärande i förskola och skola*. 1. uppl. Stockholm: Liber.
- Lindqvist, Gunilla (1990). Hur bör vuxna förhålla sig till barns lek? En jämförelse mellan lekforskarens och dramapedagogers syn på lekpedagogik. *Kunskap om barn 1/2 ss. 22-26*. Uppsala: Centrum för barnkunskap, Uppsala Universitet.
- Lindqvist, Gunilla (1995). *Lekens estetik: en didaktisk studie om lek och kultur i förskolan*. Karlstad: Högskolan i Karlstad.
- Lindqvist, Gunilla (1997). *Små barns lek: vuxnas gestaltning och barns meningsskapande*. Karlstad: Högsk. i Karlstad.
- Löfdahl, Annica (2002). *Förskolebarns lek: en arena för kulturellt och socialt meningsskapande*. Diss. Karlstad: Univ., 2002.
- Maltén, Arne (1995). *Lärarkompetens: i ett mångdimensionellt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Niss, Gunilla & Söderström, Anna-Karin (1996). *Små barn i förskolan: att passa småbarn är väl ingen konst?*. Lund: Studentlitteratur.
- Niss, Gunilla & Söderström, Anna-Karin (2006). *Små barn i förskolan: den viktiga vardagen och läroplanen*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, Christel (2008). *Sfärernas symfoni i förändring: lärande i miljö för hållbar utveckling med naturvetenskaplig utgångspunkt: en longitudinell studie i grundskolans tidigare årskurser*. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2008.
- Piaget, Jean (2008). *Barnets själsliga utveckling*. 2. uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Asplund Carlsson, Maj (2008) The playing learning child: towards a pedagogy of early childhood. *Scandinavian Journal of Educational Research* 52 (6), ss. 623-641.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (2006). *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Johansson, Eva (2006) Play and learning-inseparable dimensions in preschool practice. *Early child development and care* 176 (1), ss. 47-65.

Sandberg, Anette (2002). *Vuxnas lekvärld: en studie om vuxnas erfarenheter av lek*. Diss. (sammanfattning) Göteborg: Univ., 2003.

Skolverket (2006). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Ödeshög: Fritzes.

Stensmo, Christer (1994). *Pedagogisk filosofi: en introduktion*. Lund: Studentlitteratur

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Tullgren, Charlotte (2003). *Den välreglerade friheten: att konstruera det lekande barnet*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2004.

Vygotskij, Lev Semenovic (1981). *Psykologi och dialektik: [en antologi]*. Stockholm: Norstedt.

Williams, Pia, Sheridan, Sonja & Pramling Samuelsson, Ingrid (2000). *Barns samlärande: en forskningsöversikt*. Stockholm: Statens skolverk.

Åm, Eli (1986). *Leken i förskolan: de vuxnas roll*. Stockholm: Natur och kultur.

7.1 Internetkälla

Vetenskapsrådet: www.vr.se (2009-12-07)

Hur bör integritetsmässigt forskningsmaterial hanteras?

http://www.vr.se/download/18.aae1aa51132473084980005790/integritetskansligt_forskningsmateria2l.pdf

BILAGA I - INTERVJUFRÅGOR

- Vilka olika uppfattningar har pedagoger om att vara delaktiga i barns lek på förskolan?
- Vilken uppfattning har pedagoger om lekens betydelse?

1, Hur länge har du arbetet som verksam förskollärare?

2, Vilken åldersgrupp arbetar du med?

3, Varför är leken en viktig del av förskolans vardag?

4, På vilket sätt tycker du att det är viktigt att vara delaktig i barnens lek?

5, Hur mycket är du delaktig i barnens lek?

6, På vilket sätt är du delaktig i barnens lek?

7, Vad ger det barnen, att du som pedagog är med i leken jämfört med om barnen bara skulle leka med varandra?

8, Hur anser du att du och barnen kommunicerar under leken?

9, Hur viktigt tycker du att det är att man som pedagog ställer frågor till barnen under leken?
Varför?

BILAGA II - INFORMATIONSBREV

HEJ

Vi är två lärarstudenter som går sista terminen vid Högskolan Kristianstad där vi läser till förskollärare. Just nu skriver vi vårt examensarbete där syftet är att undersöka vilka olika uppfattningar pedagoger har om att vara delaktiga i barns lek på förskolan samt ta reda på vilken uppfattning pedagoger har om lekens betydelse.

För att få en djupare inblick i ämnet vill vi intervjua ett antal förskollärare som arbetar på olika förskolor. Undersökningen kommer att genomföras med hjälp av intervju där frågorna är förberedda sedan tidigare. Intervjun kommer att spelas in på bandspelare och materialet vi får in kommer att behandlas konfidentiellt och bara användas av oss under detta examensarbete.

Deltagandet i intervjun är frivilligt och kan när som helst avbrytas under intervjun.

Om ni har några frågor går det bra att kontakta oss på telefon.

Caroline Stenberg XXX XX XX XXX

Caroline Persson XXX XX XX XXX